

Dániel jövődölésének helye a kijelentésben; Az Apokaliptikus kijelentés célja és értelmezése.

Nemrég levelet kaptam egy igen kedves barátomtól, melyben a jelképes vagy apokaliptikus kijelentésről kissé lenézőleg ír. Csak a Biblia két könyvébe a fordul elő - mondja - ez arra int, hogy túl nagy jelentőséget ne tulajdonítsunk neki! Bizonyára Dánielre és a Jelenések könyvére gondolt; megfeledkezett azonban Zakariásról, kinek jövődölése legalább egy nagy részében tisztán jelképekből áll. Megfeledkezik azonban arról is, hogy a jelképek a Bibliának szinte valamennyi könyvében jelentős szerepet játszanak; a típusos történet az emberi történelem egész folyamatára jellemző; hogy a történelem igazi célja és várható kifejlődése csak a megvetett apokaliptikus könyvek és kijelentések képeiből olvasható ki; hogy ezek a képek nem vad és megoldhatatlan rejtélyek, mert értelmüket maguk a könyvek adják tudunkra, amelyekben előfordulnak, és hogy Péter második levele különösen figyelmünkbe ajánlja a prófétai szót, amely égő lámpásként világít az emberiség éjszakájában; úgyhogy bizonyos Isten fölé emelkedő kritikus szellemet kell látnunk abban az állításban, hogy az apokaliptikus könyvek és kijelentések nélkülözhetők. Ellenkezőleg; ezeknek tartalma, ha nem is képei alkotják azt a szilárd táplálékot, amelyet a Héberrekhez írt levél szerzője egyelőre megvon olvasóitól. Ismétlem, nem a szimbolikus képek képezik a szilárd eledelt, mert ezek rendszerint igen átlátszóak és könnyen megfejthetők, hanem az a tanítás, amelyet ezek a képek adnak és amelyeket a kijelentő Isten éppen azért öltöztetett szimbolikus formába, hogy a hitetlen világtól még jobban elrejtse azt, amit csak bizalmasainak szánt; a mélyebb ismeretet, melyet drága gyöngyként kell az ebek és disznók elől elrejtetni. Maga Jézus adta a példázatoknak azt a magyarázatot, hogy azok a tanítványoknak adattak, hogy a világ elől el akarta zárni értelmüket. Ez a meggondolás arra indít, hogy több tisztelettel, több vágyakozással és reménységgel nyúljunk éppen Dániel könyvéhez.

Különféle magyarázat módok, melyik a helyes?

A Jelenések könyvének megfejtéséhez alkalmazott magyarázatomódokat három osztályba soroljuk: vannak kortörténeti, egyháztörténeti és végtörténeti magyarázatok és ezek közül ugyan mindenkinek van bizonyos joga a könyvhöz; mégis a könyv lényeges és derekas részét csak a végtörténeti magyarázatomóddal lehet megfejteni. Nagy Babilon nem Róma, hanem az utolsó idők nagy világvárosa és az antikrisztus nem az egyháztörténetnek egyik ellenszenves hőse, hanem az utolsó világuralkodó, aki seregeit Isten ellen összegyűjti és akit a visszatérő Krisztus a szájából előjövő szablyával, azaz szavával meg fog semmisíteni.

Dánielnél is felvetődik ugyanaz a kérdés: vajon az egész történelmen át kell utazgatnunk, hogy egyes képek értelmét megtaláljuk, vagy a könyv fő célja az emberi fejlődés végcélját megmutatni. Dánielnél azonban maga a könyv igazít el bennünket, amikor egyenesen arra ad parancsot, hogy a szerző pecsételje le a jövendölés szavát az idők végéig, amikor is Isten az értelmesek szemét meg fogja nyitni és azok a jövendölés segítségével akkor sokakat az igazságra fognak vinni (Dán. 12: 3-4, 9-10). Tehát Dánielnél is a végidős magyarázat a helyes.

Ezt persze kell mereven venni, mintha a könyvben minden a végidőre vonatkoznék. Ellenkezőleg a jövendölés egy része a szerző jelenét állítja elénk, más része az egész fejlődés útját írja le; mindennek azonban az a célja, hogy a végső kifejlődést megvilágítsa és kétségtelen biztonsággal elénk állítsa úgy, hogy a végkifejlésben egyrészt az odáig történő történeti események természetes következményét pillantsuk meg, másrészt az isteni beavatkozás lezáró tényét. Ugyanezt a Jelenések könyvének tartalmából is elmondhatjuk. Arra azonban sem Dániel, sem a Jelenések könyve nem alkalmas, hogy éretlen műkedvelők tetszés szerint kiragadott események összefüggéstelen megjövendöléseként hol erre, hol arra a történeti eseményre magyarázzák a képeket, a számadatokat és úgy tekintsék a bibliai apokaliptikus könyveket, mint keresztretjtvényeket, melyeket csak ügyesen be kell valahova helyettesíteni. Mindkét könyvön csodálatos tervszerűség vonul végig; mindkét könyv összefüggő egészben az egész kifejtést magyarázza és mindkét könyvben minden részlet a végső nagy isteni győzelem kialakulását készíti elő. Tehát csak olyan magyarázatmódok fogadhatók el, melyek a könyvek egységét, egymásból kifolyó felépítettségét nem rombolják szét, és amelyek a végső cél szempontjába állítják a részleteket; ez a végső cél pedig Dánielnél is, a Jelenések könyvénel is az ember Fiának eljövetele.

Az ember Fiának eljövetele Dániel könyvében

Ez a csodálatos jövendölés Nabukodonozor király látomásában még személytelenül jelenik meg, mint egy kicsinyke kő, amely a világbirodalmak életének végén kéz érintése nélkül leszakad és estében letöri a világbirodalmat jelképező nagy szobrot lábáról és azt darabokra zúzza; majd elkezd növekedni, nagy hegyé lesz és betölti a földet (Dán. 2: 34-35). A kő jelentőségét Dániel magyarázza meg, de még mindig személytelenül. Azoknak a szobor lába ujjaitól ábrázolt (Dán. 10). királyoknak napjaiban az Egek Istene Örökkévaló királyságot fog támasztani, amely nem pusztul el. Ez a királyság nem fog más népre átszállni; azért fogja szétzúzni ama királyságokat és mind végüket veti; de maga az örök korszakokra támad (Dán. 2: 44). Itt még csak királyságról van szó, mint a megelőző anyagok esetében is, nem királyról. Dánielnek félszázad év múltán látott álmaiban már a

király lép elénk. Itt nem anyagok, hanem fenevadak jelzik a királyságokat és ezek a fenevadak az uralkodókat jelentik. A mennyei királyság is egy érkező király személyében áll elénk: „Láttam aztán éjjeli látásban, hogy az égnek felhőivel valaki jött, mintha ember Fia volna; jött, amíg a napjaira nézve Öreghez érkezik. Odavitték Eléje és az uralmat, fenséget és királyságot adott Néki, úgyhogy minden nép, nemzet és nyelv Neki szolgált. Uralma örök uralom lesz, melyet nem vesznek el; királyságát nem fogják elpusztítani! (Dán. 7: 13, 14). Ez a kijelentés egyenesen megdöbbentő! A világ királyságainak letűnése után Isten fog királyt adni az embereknek; ez a király azonban emberi eredetű lesz, mégis az égből jön, mint a felülről hasadó kő, mert a földről a felhők közé emeltetik, ott Isten, az Öregkorú elé viszik és a királyság rája ruházása ott az Öregkorú színe előtt megy végbe. Jézus mennybemenetelének és királyi uralkodásának ily világos megjövendölése meglepetésként hat és bizonyítja, hogy nem írói elképzelésről, hanem a kijelentés emberfölötti tényével állunk szemben. A befejezés, mely az emberi történelem véget vet, nem a földi fejlődés következménye lesz, hanem váratlan isteni beavatkozás, amely azonban azoknak, akik a prófétai szóra, mint sötétben világító lámpásra figyelnek nem lesz mégsem váratlan. Még azt is megmondja a jövendölés, hogy ez az utolsó király nem egyedül fog uralkodni, hanem egy egész nép fog Oldalán állani. Ezt azonban már nem Dániel látja meg, hanem a tőle látott angyalok egyike, aki látomását magyarázza. Az antikrisztus istenkáromló üzelmeinek vázolója után egy mennyei törvényszék üléséről beszéli el az angyal, mely az antikrisztustól az uralkodást elveszi és azt teljes elpusztulásra és eltörlésre ítéli; az uralmat pedig nem embernek, hanem egy egész népnek adja át:

„A Magasságos szentjei népének!” (Dán. 7: 26-27). Az előbbi közléssel összehasonlítva ellentmondást kellene itt látnunk; de a látszólagos ellenmondást az egy uralkodó és egy nép uralma között eloszlatja az Újtestamentumból ismert megoldás: a Messiás egy egész uralkodó népet, egy papi királyságot nevel Magának, mely Vele fog szenvedni, feltámadni és királyságra jutni. Megdöbbentő a jövő kifejlés ily világos látása! Az egyházat Jakab is, Péter is népnek nevezi (Ap.csel. 15: 14; I.Péter 2: 9). Vajon lehet-e ezt a jövendölést értelmetlen apokaliptikus képnek nevezni; vajon nem egyesíti-e e kettős kép a legszentebbet és legjobbat, aminek várása Istentől az embernek adatott?! Sem Jézus, sem a próféták, sem az apostolok ennél felségesebb és boldogítóbb ígéretet embereknek nem hirdettek! Egy csodálatos „ember Fia” lesz a mindenség ura; a Magasságosnak földön élő szentjei, akiket az antikrisztus meg akart semmisíteni (Dán. 2: 25). üldözöttekből uralkodókká lesznek, a mindentől megfosztottak mindeneknek uraivá. Ez csakugyan nem lehet evilági fejlődés eredménye, és nem kerülhetett ki embernek gondolataiból!

A célhoz vivő út

A történelmet, a történelem irányát és a végső célt sokszor és sokféleképpen próbálták magyarázni az emberek. Dániel is ezt teszi, de égi kijelentések alapján, amelyeket részben urai, a babiloni királyok kapnak, részben ő maga lát és a látottakat angyal magyarázza. A célhoz vivő út a világbirodalom, amelyet Nabukodonozor kétféleképpen lát meg: előbb egy fenséges, óriásszobor alakjában, amely fejével lép be a történelembe és lábujjával lép ki abból; később egy égisz érő és az egész föld széléig látható termő fa képében, melynek árnyékában a föld vadai menedéket és eledelt találtak. A két látomás a világbirodalom dicsőségét és mindent felülmúló hasznosságát hirdette. Dicsőnek és hasznosnak látta a világbirodalmat a király; dicsőség és haszon volt a két eszmény, melyet a földi királyok maguk elé tűztek és az isteni kijelentés elfogadott emberi kiindulásképp. Hogy ez az emberi eszmény a kezdetből mivé lett és hogyan fejlődött, azt állítják a látomásokat látó király elé a kijelentés őszinte szavai. Hogy a világbirodalom emberi eszményből született, azt fejezi ki az első látomásnak az a sajátossága, hogy a szobor a fejével lép be a történetbe, mely az eszményt kigondolta, hogy az alap volt a hibás, amelyen a világuralom elhelyezkedett és az alap miatt kell távoznia a történelemből, ezt hirdeti a szobor végső alakulása, amely a lábujjak megosztottsága és egybeolvadásra való képtelensége miatt hozza el a szobor pusztulását. A szobor első pillanattól a lábán áll, de a fej nem számolt azzal, hogy mire alapozza látomását. Az egy fejjel szemben ott áll a 10 lábujj, az egységgel szemben a sokaság, az uralkodóval szemben az alattvalók. Lassan csúszik át a fejről a lábakra a súlypont és közben mindig hitványabbá válik az uralom, egyúttal mindig erőszakosabbá az uralkodás természete: arany, ezüst, bronz és vas; amaz a legértékesebb, emez a legolcsóbb; amaz a legkevesebb erőt igénylő, emez a legdurvábban fellépő. Azonban az álom széttépődik, az erőszak hiábavalónak bizonyul az emberi összeférhetetlenség következtében, amelyet a vas és cserép keveréke jelképez a lábujjakban. Vagyis a világbirodalom akkor tévesztette el számadását, mikor emberi alapra helyezkedett az isteni alap helyett, arra, amire az ember képes és nem arra, amit Isten ad neki. A láb nem a történelem végén születik, mert kezdettől fogva azon állt a szobor; hanem a történelem végén lesz nyilvánvalóvá a szobor biztonságának hamis alapja. Az arany fej, ezüst kebel és réz csípő, szintén végig megmaradnak e világbirodalom egész fejlődése idején; de az uralkodás nemes eszménye a valóságból mind jobban a múlt emlékébe vész el és pusztá jelszóvá változik, melyből valóság csak a durva erőszak marad. De éppen ez rántja ki a világuralom alól a létjogosultságot és hozza el az ítéletet, mert így az uralkodóból fenevad lesz. Amit félszázad múltán Dániel lát a

világuralomból, az éppen a fenevad vadtermészete. Dániel nem szobor-alakban látja a világbirodalmat, hanem egymás után feltámadó fenevadak alakjában.

A király másik látomása szerint a világuralom termő fa, amelynek áldásait az alattvalók élvezik. A fának emberi szíve van; de egyszer isteni ítélet hangzik el fölötte s az emberi szívet barom-szívvvel cserélik ki, (Dán. 4: 10-14). Az ítélet oka az, hogy a fa elbizakodott és nem Istennek adta a dicsőséget, hanem magának igényelte azt. Az Isten nem gögből féltékeny az emberre, hanem a hazugságot gyűlöli. Az áldás a világra felülről Istentől jön, az ember mikor magának ragadja el a dicsőséget; amikor magát teszi meg az áldás forrásává, akkor áldás helyett az átkot terjeszti szét az emberek közé. Ezért válik a világuralkodó fenevaddá. Az az uralkodó, aki saját dicsőségéért él, átka embertársainak. Mikor Isten Fia ember Fiává lett, és a földön élt, másoknak szolgált és ezzel vált arra alkalmassá, hogy a világ Urává legyen. Ezért vitték Öt az Öregkorú elé, aki Rá ruházta az uralkodást, Nabukodonozortól elvették az égiek az uralkodást, mert mikor felfuvalkodott, az átok útjára tért. Ami Nabukodonozorral hét évi időtartamra történt, az fogja érni a világbirodalmat a földi történés végén: azért, mert a világuralkodó felfuvalkodik; azért, mert átok és nem áldás forrásává válik uralkodása; azért, mert az uralkodó fenevaddá lesz: össze fog ülni az égi törvényszék és ki fogják mondani az utolsó fenevadra az ítéletet.

Mikor Nabukodonozor első látomása után félszázadévvvel Dániel látott látomásokat, Isten neki is megmutatta a világbirodalom sorsát; de neki a világbirodalom nem fenséges szobor és nem termő óriás fa képében jelent meg, hanem fenevadak alakjában. Második látomásában a második és harmadik birodalom ugyan szelíd házi állatok (kos és kecskebak) alakjában jelent meg, ezzel a világbirodalom polgárosulás irányzatát akarta mutatni, de a viselkedésük a külső szín alatt vadállati volt; vagyis a polgárosultság külszíne alatt megtartotta rabló és pusztító természetét. Mondanom sem kell, hogy a világbirodalom igazi természetét a próféta látta meg és nem a király. A király látomásából sem hiányzott az Isteni ítélet elkövetkező fenyegetése; de abban nem volt eléggé indokolva az ítélet. A prófétától látott kép teljesen megindokolta az ítéletet: fenevadakra nincs szükség Isten háztartásában; azoknak el kell távozniuk az emberek közül! A világbirodalom végéhez vivő út tehát nem azt magyarázza, hogy miként áll elő a világbirodalom helyén mennyei uralom; hanem azt magyarázza, hogy miért kell a világbirodalomnak elmúlnia és miért kell helyét másnak átadnia. A világbirodalom nem a következő korszakot magyarázza, hanem ennek a korszaknak az elmúlását. A cél egyelőre az ítélet s a célhoz vivő út: az ítéletre érés. Ennek az ítéletre megérésnek jele: a fenevad természet teljes kifejlődése. Ez az antikrisztusban jelenik meg.

Antikrisztus - antikrisztusok

Az „antikrisztus” nevet Dániel nem használja; az újtestamentumi név és ellenkrisztust jelent, vagyis azt a személyt, akivel sátán a Messiást, a Krisztust „Felkentet” az emberi életben pótolni akarja. Az ember tudja, hogy erői a világproblémák megoldására elégtelenek és azért túlvilági erőre, szellemi világosságra, szóval emberfölötti szellemiségre vágyik; ennek neve a Biblia nyelvén: kenet, ami Isten Szellemének birtoklását jelenti. Akin rajta van a túlvilági kenet, a szellemi erő a fény, azt felkentnek nevezik. Krisztus - ez a név felkentet jelent - túlvilági erővel és fényvel járt e világon. Sok ember keresi a túlvilág kenetét, az erőt és a fényt. Ám Isten csak őszinte és másoknak élő embernek adja a szellemi kenetet, azaz haszonra adja azt (I.Korinthus 12: 7). Hazug és önző emberek, ha a túlvilág erejét és világosságát keresik, hazug és gonosz szellemekkel jutnak kapcsolatba és nem az igazságos és szent Istennel, ki az ilyen imádságot nem hallgatja meg. Így állnak elő aztán a pogány vallások, emberek és tisztátalan szellemek összeköttetésiből. Ezek az emberek is felkentek, tisztátalan szellemek felkentjei, Az antikrisztus is felkent, sátán fölmentje. Sátán Isten felkentjével, Jézussal állítja szemben versenytársul, hogy Krisztus hatását kiküszöbölje a világból. A pogány vallások hívei telve vannak tisztátalan felkentekkel, megszállottakkal. A világbirodalom vadságában a megszállt tisztátalan szellemvilág lelki világa tükröződik. A világtörténelem vezető egyéniségei sokszor megszállottak, kiket túlvilági szellemi hatások terelnek. Azért is hisznek sokszor túlvilági küldetésükben. A világbirodalom kifejlődésében ezek a tisztátalan szellemi hatalmak működnek, úgyhogy nem pusztán emberi történéssel van dolgunk. A világon uralkodó fenevadak vadságát a bennük ható gonosz, sátáni angyalvilág adja. Ez a szellemvilág biztosítja az őket követő emberek vakságát és bódulatát is. Nabukodonozor ebből csak a dicsőséget látja, Dániel ellenben a vezető szellemi rugókat. Dániel mindkét látomásában (7. és 8. fejezetben) a világhatalom egy-egy különösen vad, elbizakodott és Isten ellen lázadó fejedelem személyiségében csúcspontot ér el a fejlődés tetőfokát. Ám ezek a különösen vad és lázadó szellemű uralkodók nem meglepetésszerűen és a birodalom szelleméből idegenen támadnak fel, hanem ahhoz a fához tartoznak, amelyen kinőttek; a fejlődés természetes gyümölcsei. Csúcspontot képeznek, de az egész világbirodalom fejlődésének csúcspontját. Sátán különös megszállottjai, megtöltöttjei; de az a töltés van bennük is, amely az egész világbirodalom kifejlődését irányította, amely a kezdetnél is jelen volt. Ám az ellenkező világnak e felkentjei nemcsak a többi világhatalommal mutatnak szellemi rokonságot, hanem az egész istentelen világgal, melynek legfőbb kísértése az Istentől távol tartó hatalma a hiúság és a másikkal nem törődő, csak

tulajdon hasznát néző vad előre törtetés. Ezt a gögöt és ezt a vadságot értette sátán azalatt, amit a tiltott fa alatt Évának ígért: „Olyanok lesztek, mint Isten!”

(I.Móz. 3: 5). A félrevezetett emberek olyanok lettek, mint a hazug sátán ő maga! A világ telve van ilyen antikrisztusokkal, akiket csak a gög és a rabló vágy vezet. De a történelem végén sátán egy emberben, akit a maga földi másod-énjének fog tekinteni, a legteljesebb mértékben kijelenti magát, belé öntve hazug lelkének egész tartalmát és ez a személy lesz a szó különös értelmében az antikrisztus, ellenképe Annak, aki Isten másaként járt ebben a világban, azt mondva:

„Aki Engem lát, látja az Atyát!” Az emberiség is magára fog azonban ennek az antikrisztusnak a lelkületében ismerni és őt a magáénak fogja vallani. Ez lesz sátán végső diadala a földön: az istentelen emberiség megtagadja az Igaz Isten Szellemét és befogadja az alvilág gonosz szellemét. Ez a szellemség lesz a világbirodalom szellemsége, amikor az teljesen kiéri. Olyan lesz ez, mint egy rossz álom, amelyből az emberiségnek föl kell ébrednie, hogy visszaemlékezék, hogy eredeti szellemi töltése, amellyel történetének útján elindult, sőt amellyel a világbirodalom is elindult, mikor nagy termő fának látta magát, nem ez a töltés volt! A történelem és a világbirodalom története is máshová érkezett, mint ahonnan elindult. Említettem, hogy Dániel könyvének (7. és 8. fejezete) egyaránt elbeszéli az antikrisztus támadását; de azzal a különbséggel, hogy a (7. fejezet, 8: 24-25), verseiben az antikrisztus a negyedik világbirodalomból támad; míg a (8: 9-12), ígerészei szerint a harmadik birodalomból. A 7. fejezet antikrisztusa a római birodalom uralkodója, míg a 8.-é a görög birodalomé. A (Dán. 11: 21-34), ígerészei a görög birodalom antikrisztusának működését festik, akiben valóságos történeti személyre ismerünk, és pedig IV. Antiochus Epiphanésra; míg a (Dán. 11: 36) következő ígerészei már nem illenek arra az uralkodóra. Valószínű, hogy ezek a versek a negyedik birodalom antikrisztusának működését vázolják, aki folytatni fogja azt, amit történelmi elődje és árnyképe elkezdett. Hitetlen írásmagyarázatok azt állítják, hogy Dániel e jövendölését olyan ember írhatta csak, aki addig az időpontig ismerte a történelmi eseményeket, amelyről a tudósítás a (Dán. 11: 34), ígerészig beszél; ami következik, költemény volt. Mi ellenben azt valljuk, hogy az egész jövendölést Dániel írta, és hogy ami a (34. ígerészig) terjed. Az Író számára éppen úgy jövendő volt, mint ami a (36. ígerés) után jön; csakhogy két különböző kor eseményeit éppen úgy együtt látta, mint ahogy Jézus együtt látta Jeruzsálem elestét, amely az i.u. 70-ik évben bekövetkezett, és a korszak végét amely még előttünk áll. Az ilyen együtt-látás gyakori a próféciában és a később élő olvasóknak kell a szétválasztást megtenniük, A 7. és 8. fejezet szerint tehát két antikrisztusi kifejlődésről beszél a jövendölés; az egyik az egyház történelmi szereplése előtt ment végbe, másik azt követni fogja; az elsőt a történelemből

ismerjük és annak minden része megfelel Dániel jövendölésének; másikat még nem éltük át, de biztosak lehetünk, hogy éppen oly pontossággal teljesül még a jövendölés minden pontja.

Az egyháztörténet eszerint az antikrisztusi kifejlődést ketté metszette egy előzetes antikrisztusi kifejlődésre és egy végső kifejlődésre. Ez a kétszeres fejlődés egy történelmi jelenségnek felel meg: a típusos történésnek.

Az emberiségben működő szellemek bizonyos típusokat fejlesztenek ki, melyek többször ismétlődnek, míg teljes kifejlődésüket eléri. IV. Antiokhus antikrisztusi típus, de nem a végső antikrisztus. Isten előre bocsátotta, hogy egy példában mutassa meg, miben áll az antikrisztusi jellem és mi lesz az antikrisztus sorsa.

Az utolsó rettenetes időben vigasztalólag fog hatni, hogy egyszer az antikrisztusi fejlődés végig futotta útját és el kellett buknia. Ez lesz az utolsó antikrisztus sorsa is, bármily rettenetes lesz is annak uralkodása IV. Antiokhus alatt elterjedt a hitszegés az Isten iránt való hűtlenség; sokan elestek Isten mellől és odaálltak a hazug mellé; a viláгурalkodó eltörölte az isteni rendelkezéseket istenként imádhatta magát; sokakat pusztított el az Istenhez hű népből; de váratlanul vége lett gonosz működésének és a nép megszabadult. Így lesz a negyedik birodalom antikrisztusának korában is! A történelem ismétlődni fog, a szabadítás is ismétlődik!

De több antikrisztus nem következik ezután már!

Az apokaliptikus kijelentés értelmezése

Helyesebben úgy kellene mondanunk: jelképes jövendölés értelmezése, mert az apokalipszis szó nemcsak a jelképes kijelentés jelölésére áll a Bibliában; mivel azonban a teológiai szóhasználatban az apokaliptikus jelző az allegorikus, jelképes szövegekre vonatkozik, ezért használom én is fenntartással a szót ebben az értelmében, Dániel próféta jövendölése is e szövegek közé tartozik, Dániel kissé figyelmes tanulmányozása mindennél könnyebben győzi meg az olvasót arról, hogy az apokaliptikus szövegek a magyarázót a legtöbb esetben nem állítják megoldhatatlan feladatok elé és ha ilyen feladatok felmerülnek is, azok alig fordulnak elő többször, mint másféle szövegekben, melyek a jelképes fogalmazást nem használják. Ahol ma homály van, ez a homály el fog tűnni, mihelyt a jövendölés beteljesülésének kora itt lesz, mint ez Dániel 11. fejezetének értelmezésénél egészen a 34. igerészig feltűnően igazolódik. Itt a magyarázatnak komoly akadálya nincs. Bizonyos, hogy a Biblia apokaliptikus szövegeivel szemben messze elterjedt bizalmatlanság uralkodik és sokan ezeket a szövegeket szellemi életük igen nagy kárára félre is teszik. Ez az elfogultság az egyház kifejlődésében igen meg- bosszulta magát; megbosszulta azzal, hogy az egyházak az Isteni reménység vonalát elhagyták és földi célok szolgálatába szegődtek.

Az apokaliptikus képeket a képzelet zagyva, fantasztikus alkotásának tekintik és használatukat egészségtelennek tartják. Semmi sem befolyásolta ez irányban a magát keresztyénnek nevező emberiséget annyira, mint a racionalizmusnak észelvőségnek nevezett irányzat, amely eredetét a „renaissance” pogány lelkületének köszönheti. Az ember az igazság forrásává a maga bűntől megvesztegetett elméjét tette és ami ennek az elmének ítéletével ellenkezett, vagy ellenkezni látszott, azt teljes felületességgel azonnal badarságnak, képtelenségnek, sőt hazugságnak nyilvánította, A Biblia apokaliptikus részeiben főleg az ítéletek hirdetését, és csapások megjövendölését és az isteni csodatetteket találták az ésszel ellenkezőknek, noha ezek nem az ésszel, hanem az ember hamis biztonságvágyával ellenkeznek; úgyhogy éppen ezen a ponton az ész elfogultsága nyilvánvaló. Ésszel ellenkezőnek találták a bűn kifejlődéséről és ezzel kapcsolatban az antikrisztusok előállításáról szóló jövendöléseket, mert ezek a bűnös ember önhittségét és megátalkodottságát sértették; az elfogultság itt is nyilvánvaló. Végül képtelennek, fantasztikusnak nézték az embereknek állatalkakkal való azonosítását, minél nagyobb szerepet játszott az emberi hiúság és hamis fensőbbiségérzet. Hogy egy uralkodó vagy egy csodált hódító fenevad legyen nem fért be felfogásukba. Tudjuk, hogy a felvilágosodásnak elkeresztelt racionalizmus szülte a bibliakritikát is, mely nemcsak a Biblia apokaliptikus részét támadta meg, hanem az egész Bibliát, tévedésekkel telt megbízhatatlan eredetű könyvnek híresztelve ki azt, mert - ismételjük - az isteni kijelentés a bűnös, megérteni nem akaró embernek mindig kényelmetlen volt.

Az apokaliptikus állatképek aztán jól jöttek érvekül, hogy a Biblia fantasztikus túlzásaira rámutassanak. Utolsó századjainkban semmi annyira meg nem mérgezte az emberi gondolkodást, mint az észelvőségnek nevezett Isten ellenes lázadás! Az erőszakos hódítónak, a tolvajnak és rablónak sohasem „észszerű”, hogy rablott vagyonát vissza kell adnia a megkárosítottnak és a tetten kapott hazugnak nem észszerű, hogy csalafintaságát be kelljen ismernie. Azért az emberi észre, amíg az embernek takargatni való bűne van, kár hivatkozni!

Bennünket most az észelvőségtől megtámadott állathasonlatok érdekelnek. Hogy ezek természetét és jelentőségét megértsük, valamit az állatokról magukról kell szólnunk. Az állat ugyan nem az ember „kiskorú testvére”, mint hamis becézgetéssel érdelegnek egyesek, mert az állatnak van ugyan lelki élete, de nincs személyisége és így nagykorú testvérünké sohasem lehet; de az bizonyos, hogy a Teremtő az állatot az embertársává, segítőjévé tette. Erről az isteni ajándékról a mai civilizáció lemondani készül és az állatot minden ponton a géppel akarja helyettesíteni, mi által nemcsak rideggé teszi az emberi életet, hanem nehezebbé is, mert nem leveszi sz emberről a terhet, hanem megnöveli azt, sőt elvisel-

hetetlenné teszi. Az állatok segítsége kisebb arányúvá teszi az ember külső tevékenységét; a gép nagy arányúvá teszi; de az ember ennél a nagyarányúságnál úgy jár, mint Madách Ádámja, mikor a föld neki kijelölt szféráját el akarja hagyni. Az ember beleszédül a gép civilizációjába és boldogabbá nem lesz. Az isteni kegyelem eljövendő korszakaiban a növénynek és állatnak nagyobb szerepe lesz, mint a mai civilizációban és akkor az embert nem az állat húsa fogja érdekelni, hanem a lelke. Még a régi pogány ember is többet látott az állatban, mint a mai észelvű pogány. Régi templomok és vallások telve vannak állat-jelenségekkel. Homérosz úgy hasonlítja össze sokszor az embert az állattal, ahogy azt az ember bántónak és nevetségesnek érzi. Vajon Homérosz ízlése romlott vagy a modern emberé?! Ugyanilyen előítélet érzi túlterheltnek, ha a Biblia a Kérubokat állat-arcúnak példázza, vagy ha a Jelenések könyve az Örökkévaló trónusára egy Bárányt ültet. A mai embernek nem elég fenséges, ha bika, sas, oroszlánarcú angyal alakot lát, mint ahogy ízléstelennek látjuk, hogy a láthatatlan Istent öreg embernek ábrázolják. De az angyalra is bántó, ha állatnak ábrázoljuk?

Ha az állat lényével tisztába jutunk, akkor a fenti kérdésre határozott nemmel kell felelnünk. Az állatképmások annak az embernek bántó, aki az állatot lenézi és durvának, méltatlannak tartja. Növeli ezt a visszatetszést az a szokás, hogy ember iránt való megvetésünket sokszor állatnevekbe takarjuk, mint marha, szamár, barom stb. Feledjük, hogy e szavakat megvető érzés nélkül is ki lehet mondani. Meg kell gondolnunk, hogy hábár az állat alatta van az embernek, de sokban tökéletesebb, mint az ember: jobban lát, hall, tapint, szagol és megbízhatóbb ösztön-életet él. Amellett az állat sokszor a hűségnek és megbízhatóságnak embert megszégyenítő példáit adja, annak ellenére, hogy az állatnak erkölcsi élete és meggondolása nincs, mert amit tesz, ösztönszerűleg teszi. Ám éppen ez az ösztönszerűség az, ami az állatot egészen más lényé teszi, mint amilyen az emberé a más-lényegűséggel együtt jár a más rendeltetés. Az állat nem csekélyebb ember, hanem pótolhatatlan tagja a teremtésnek! Az állatnak nincs személyisége és érveléssel az állatot meggyőzni nem lehet. Sajátságos azonban, hogy szellemi hatásokat az állat elfogad; szelídségre vagy kegyetlenségre nevelhető; bizonyos kötelességérzet féle vagy megbízhatatlanság, léhaság és lustaság lelki életére rávihető, mint ezt azoknál az állatoknál, különösen kutyáknál és lovaknál láthatjuk, melyek az ember környezetében élnek. Vonzó természetű juhászkutya és utálatos a tétlenségre szoktatott öleb. A két gadarénus légió szelleme bemehetett a disznókba és azokat elveszítette; tehát az állat megőrülhet, lehet vad, magával nem bíró, kétségbeesett anélkül, hogy mindezt értelmével felfogná. Röviden az állat igen hajlik arra, hogy bizonyos szellemi hatásokat elfogadjon. Éppen ez a természete teszi az állatot az ember segítő

társává! Az ember szellemével uralkodhatna az állaton, vagy szellemével megrontja, maga ellen fordíthatja azt. Az állat hipnotizálható. A Teremtő nem teremtette az állatot vaddá, hanem a környező szellemi világból ment által a vadság az állatba. Az állat az őt környező szellemi világ érzelmeinek és indulatainak hordozója. Ezért használja a Biblia apokaliptikus nyelve az állatot szellemi áramlatok kifejezőjéül. Az állat átveszi, megőrzi és következetesen éli ki a szellemi hatást. Mikor tehát a Biblia olyan embert akar elénk állítani, aki egészen átadta magát bizonyos szellemi hatásoknak és szellemi átítatottságában saját egyéniségét elveszítette, illetve azt a szellemi befolyásának végképp és teljesen alá rendelte, akkor az illető embert állat képében ábrázolja. Eszerint az oroszlán, párduc, medve és fogalmával jelzett uralkodónak nincs többé önállósága, hanem ezek az uralkodók egészen feloldódnak szellemi hatásokban, melyeket a tisztátalan szellemvilág az ember irányában kifejt. Állattá lenni nem okvetlenül durvaságot jelent, hanem inkább: egyéniséget, személyiséget elveszteni. Ha ma valakinek azt mondjuk: Állat! egészen mást értünk alatta, mint amit a Biblia értett ezalatt, ha valakit állatnak ábrázolt.

A bibliai apokaliptikus nyelvnek tehát egy sokkal mélyebb és igazabb világfelfogás képezi alapját, mint amilyenre az öntelt a mindennek mértékéül magát feltoló modern racionalista ember képes. A Bibliával szemben hallatlan igazságtalanságot követtek el, mikor annak mértékévé a mai kor ízlését és állítólagos józanságát tették. Ha a Bibliát helyesen akarjuk értelmezni, akkor meg kell ismernünk a Biblia nézőpontjait.

Apokalipszis és történelem

A görög „apokalüpszisz” szó lelepleződést jelent; eszerint az apokaliptikus kijelentés a történelem való háttéréről, annak titkos mozgó rugóiról és igaz értelméről rántja le a leplet és igazi történelem-szemléletre tanít meg bennünket. Az észelvű, tehát a keresztyénséget a pogányság szemüvegén át vizsgáló teológia különösen Dániel könyvét vádolja azzal, hogy a perzsáktól átvette azok angyaltanát és ezért szerepeltet annyi angyalt. A bibliai vallásnak pogány vallásokból való levezetése divatos gondolat azoknál, akik azt hiszik, hogy angyalok nincsenek a valóságban, hanem azokat csak elképzelték az emberek. Ha segíteni kész emberbarát érkezik e házba az a kapun csönget és úgy jön be, hogy mindenki tud róla; ha ellenben tolvaj hatol be ugyanoda, az a kerítésen vagy az ablakon át mászik be, és nem akarja, hogy ottlétéről valaki is tudjon. Könnyű belátni, hogy melyik szellemvilágnak áll érdekében letagadni, hogy az embernél magasabb lények is léteznek és azt sem nehéz felismerni, hogy azok a teológusok, akik az angyalokat a Bibliától idegeneknek szeretnék feltüntetni és pogány hatást látnak

szerepeltetésükben, amelyik szellemi hatalomnak állnak a szolgálatában. Az apokalipszisok egyik fő botrányköve az angyalok szereplése; a hitetlenek mosolyognak rajta, a világias hívők pedig kissé szégyenlik. Mi örömmel vesszük tudomásul, hogy egy láthatatlan szellemvilág kellősközepén élnek és állandóan angyalok vesznek körül, segítenek vagy hátráltatnak, védenek vagy megrontásunkra törnek, örömmel hallunk még a tisztátalan szellemekről is, mert a Bibliának ez a tanítása magyarázza meg igazán az emberi történelmet, mely az angyalok láthatatlan szereplése nélkül érthetetlen volna. Angyalok hozzák a kijelentést a prófétának; angyalok bátorítják és nyújtanak felvilágosítást a nehezen érthető kérdésekben; angyalok segítik Isten tanúbizonyságait, mentik ki a tüzes kemencéből, oroslánveremből; angyalok ülnek törvényt a gonosztevőkön; angyalok állnak az országok kormányai mögött és sugalmazzák, hogy mit tegyenek; angyalok, tiszták és tisztátalanok vívnek viadalt egymással azért, hogy a fejedelmek melyik szellemi áramlatnak adják oda magukat; az angyalok még a látomást néző prófétával is szóba állnak és rajtuk keresztül a próféta bele nyúl a szellemi világ eseményeibe. A próféta imádkozik és angyalok indulnak el, hogy a próféta kérésének teljesülését lehetővé tegyék. Észelvű embernek mindez képtelenség, kigondolt mese; nekünk boldogító valóság! Tudjuk, hogy nem vagyunk elhagyatva, hanem egy tiszta, boldog és erős szellemvilág öröklik rajtunk és küzd érettünk. Pál szavát halljuk: "Nem hús és vér, azaz emberek ellen vívjuk ökölharcunkat, hanem fejedelmek, fennhatóságok, a mostani sötétség világhatalmának a rosszaságnak mennyekben lévő szellemlényei ellen! (Ef. 6: 12). E „leleplezésnek” következtében meg kell állapítanunk, hogy valósággal két harc folyik egyezzerre; egy látható az emberek között és egy láthatatlan az embereket befolyásoló szellemek közt; a két harc közül pedig ez utóbbi a fontosabb, mert az emberek harca is a szellemvilágban dől el, kik hatalmasabbak az embereknél. Nem szabad azonban szem elől tévesztenünk ez emberi küzdők fontosságát sem, mert a szellemvilág aszerint jut előbbre, hogy az ember melléjük áll-e vagy nem. Ha pedig e harc eldőléséért az ember azzal tehet valamit, hogy a szellemvilágnak egyik vagy másik csoportja mellé áll, azért több hatást lehet kifejteni a szellemeket segítségül hívó imádsággal, mint földi erőszakkal. Az imádkozó Dániel erősebb, mint a hatalmas királyok, főemberek és hadseregek, mert ő imádságával Istent Magát képes megmozdítani, Isten népe forog veszélyben! Isten népe fogságban él és a Jeremiásnak adott prófétálás szerint már közeledik a szabadulás órája. A próféta imádsággal fordul Jáhvéhoz: ez az ő fegyvere abban, hogy az égiek összegyűlnek, elítélik Belsazárt, a romlott Méd főembereket, a Méd királyi házat és az uralom általmegy a Perzsa Küroszra, aki a zsidókat visszaengedi hazájukba: döntő része van ennek a csodálatos imádságának.

Angyal jön és hírül hozza, hogy már imádságának elkezdésekor meghallgatást talált kérése és csak a tisztátalan szellemi hatalmak ellenállása miatt késett a véghezvitel, (Dán. 9: 21-23; vö. 10-12, 13) Dániel könyvének 9. és 10. fejezete rendkívül fontos a rejtett harcba való bepillantás végett. Angyalok jönnek és tesznek jelentést a prófétának a harc állásáról pedig az angyalok pusztá jelenlétükkel halálos erőtlenségbe döntik Istennek emberét. De az imádság szava mennyei hatalommá teszi a gyöngé embert.

Ez az angyal világgal való összeköttetés adja meg a prófétának a lehetőséget arra, hogy a jövőbe oly mélyen, oly messzire és oly pontosan belásson. A földi események az örökkévalóság műhelyében készülnek el; a szellemek előre látják, aminek jönnie kell, hiszen készen állnak, hogy azok megszületésében éppen ők segítsenek. A történelem nem véletlenül alakul és az embernek csak az állásfoglalásra van némi szabadsága, de nem a véghezvitelre. Azoknak, akik Istent szeretik, minden munkájuk javukra válik (Róma 8: 28). Még az Istentelenek, még sátán és angyalai is kénytelenek azt cselekedni, ami Isten örök tervének megfelel! Nincs tehát semmi lehetetlenség abban, hogy az égiek tanácsa, mely a földön élők felől határoz, előre lássa a következőket és arról kiválasztott prófétájukat értesítsék. Bár az égiek nem tudnak és látnak mindent, ami következik.

Mindentudó csak egy van: Isten! A Gondviselő közli akaratát legfelsőbb angyalaival azok kiosztják a tennivalót alább rendelt angyaltársaiknak. Dániel a legfelsőbb angyalokkal érintkezett, mert Isten méltónak ítélte erre. Minél közelebb esik egy esemény a látnok jelenéhez, az angyalok annál tisztábban látják annak körvonalait. Ezért a közelebbi események élesebb, a távoliak elmosódottabb alakban jelennek meg a próféciában. Az apokaliptikus látásban a későbbi, messzi események minden korábbi, határozottan körvonalazott eseményekhez kapcsolódnak; sőt rendszeren a látnoktól jól ismert jelenből indulnak ki. A Jelenések könyve látnokának azt kellett leírnia, „amit látott, amik valóságok és amik ezek után lesznek.” (Jelenések 1: 19). Amit látott, az Úr Maga volt; amik vannak, hét egyház és amik ezek után lesznek, az Úr cselekvése a hét egyházzal. A Jelenések könyve egészen a 22. fejezetig az egyház sorsát beszéli el küzdelmének és kifejlésének különböző stádiumaiban és váltakozó környezetekben. Zakariás látta, hogy Isten a választott néppel mindent megtett, amivel fenyegette. A jelenben az egész földet betöltő angyal tevékenységet látott, melyet a jelképes lovai mozgólódása jelez.

A jövőben a választott néppel kapcsolatos isteni ígéretnek beteljesülését látja. Dánielnél is történelmi tény a kiinduló pont, amely a múlthoz tartozik már: hogy Isten hogyan őrizte meg a Benne bízó ifjakat a pogány király udvarában. A jelent a pogányok uralma és a választott mag szomorú fogsága képezi. A jövőt Isten csodálatos útjai, amelyeken a gonosz: teljesen kifejti lényegét, aztán belepusztul

abba, amit maga vetett magának és amelyeken a megőrzött szent mag váratlan Isteni közbenyúlással nemcsak megmenekül, hanem kezébe veszi a világ kormányzását. Nagyjából mind három apokaliptikus könyvnek szerkezete ugyanaz. Mind három könyv határozott körvonalú közeli eseményekből lép ki, hogy a legtávolabbi jövőbe érkezzék el és a tökéletes, teljes isteni befejezésre mutasson rá. Nagyobb távlatú, biztosabban megrajzolt, józanabb jövődölés nincs a Szentírásban, mint amilyent az apokaliptikus könyvek nyújtanak tiszta és világos az út, amelyen vezetnek bennünket.

Boldog és bölcs, aki a sötét éjszakában világító lámpásra figyel!

Az apokaliptikus kijelentés célja

Ha Isten az Ő hűségeseinek meg akarta mutatni a jövőt és az üldözések kohójában reménységgel akarta őket vigasztalni és bátorítani; ha meg akarta nekik mutatni, hogy milyen nehéz idők várnak rájuk, de e megpróbáltatások között sohasem hagyja őket egyedül; ha fel akarta rajzolni eléjük a legmagasztosabb célt jutalmul nekik: miért nem tette ezt egyenes szavakkal, ahogy a legtöbb próféta jövődölt; miért választotta erre a célra a jelképek homályos és sokféleképpen magyarázható nyelvét? Erre a felelet nem oly nehéz és nagyon indokolt, Istennek és meghitt bizalmasainak legbensőbb ügye, hogy az idegen és meg nem értő világ közepette szívük hogyan forr egészbe a történelem legnagyobb és legdicsőbb várásának reménységében. Ezt a viszonyt a gúnyoló, gonosz világ elől el kellett rejtetni, Gyöngyszem ez, melyet nem lehetett dísznók elé vetni!

Isten hűségeseit a világ mindig gyűlölte és az istentelen világbirodalomnak mind inkább sajátossága lett az igaz Isten híveinek üldözése. Magának Dánielnek élete többször veszélyben forgott abban a világbirodalomban, amelynek első uralkodója őt sokra becsülte és magát irányába lekötelezettnek érezte. Harmadik utódja, Belsazar alatt Dániel már félre volt téve. A világbirodalom igazi arculatának kifejlődése a legrettenetesebb üldözést hozta el Isten népe számára. IV. Antiokhus Epiphanés gyilkos üldöző volt, és még inkább el lehet majd ezt mondani az utolsó antikrisztusról. Ha a viláгурalkodók egyenes, világos jövődöléséből tudni fogják, hogy Isten ki fogja őket taszítani a világból, királyságukat elveszi és az utolsóknak, a legmegvetettebbeknek adja oda, akkor úgy tesznek majd velük, mint Heródes tett a názáreti Jézussal, akit megölt volna, ha eléri és ha Isten a király életének hamar véget nem vet. A gyermek Jézust bújtatni, menteni kellett Heródes féltékenysége elől. Az apokaliptikus nyelv, melyen Isten az egyház reményégét közölte, az az egyiptomi menedék, hová az egyház reménységét Isten a világ gonosz fiai elől elrejtette. Isten szándékosan választott az egyház nagy reménysége számára oly közlésformát, mely a tudós és

önhitt világ előtt megvetés tárgya lesz; le fogják nézni és nem fogják mögötte megtalálni, de keresni sem azt a dicsőséget és bölcsességet, amely a világtörténelemnek a legméltóbb és dicsőbb befejezést fogja adni. Fantasztikus és a világ szemében ízléstelen képek halmaza mögött öntelt papok és mindenkit lenéző diplomaták nem fogják az Isten legmélyebb titkát és az üldözött egyház legdicsőbb reménységét keresni. Az a megvetés, amellyel világ és egyházak eddig a Biblia apokaliptikus részeit kezelte és a millenniumi reménységről beszélt, azt mutatja, hogy Isten gondolata helyes volt. Dániel prófétának adott isteni parancs, hogy a könyv jövődölését pecsételje le, hogy századokon át rejtve maradjon és csak a végidőben értsék meg egyesek, azáltal valósult meg, hogy a kijelentés az apokaliptikus nyelvet kapta; fentiek képei őrizték, óvták a kijelentést és fedték el annak igazi tartalmát. A kijelentés nyelvének ez a rejtélyessége, mely sokféle magyarázatmódra ad alkalmat, oka annak, hogy Isten terveit csak igen kevesen ismerik igazán, mert ezek értelmezését a nagy tömeg vagy nem ismeri, vagy akik ismerik, nem tartják helyesnek, hanem elfogultnak és túltengőnek; így aztán komolyabb figyelemre nem méltatva, elvetik, figyelembe sem veszik. A világ tudta nélkül fejlődik ki a világban az a győzelmes, de földi zarándokútja alatt alázatos és igénytelen csapat, mely egykor Istentől a föld uralmát meg fogja kapni. Ha sátán sejtené, hogy e hűségeselek üldözésével ő maga járul hozzá azok neveléséhez, felkészítéséhez, talán mérsékeltebb volna az üldözésben. De a nevelésnek ezt az útját annyira lenézik semmibe veszik, hogy nem figyelnek rá. Az apokaliptikus nyelv homálya borul Isten csodálatos terveire.

Van azonban az apokaliptikus nyelv használatának még egy különös célja és talán ez a legfontosabb. A jelképes apokaliptikus nyelv a legalkalmasabb a láthatatlan világ ismeretlen és földi fogalmaktól nem fedett válságainak kifejezésére. A nekünk láthatatlan világ is látható; de oly érzékszervekkel észlelhető, melyek nekünk nem állnak rendelkezésünkre. Mivel ama láthatatlan dolgokról nekünk még csak fogalmunk sincs; mivel Pál azt mondja, hogy azokat szem nem látta, fül nem hallotta és emberi értelem föl nem fogta; mivel másutt, már Ő elragadtatott közéljük és megadatott neki, hogy észlelje őket, azt állította, hogy ezek a láthatatlan dolgok ki nem beszélhetők, vagy talán ki nem fejezhetők: azért a mennyei dolgoknak megfelelő földi fogalmak és kifejező szavak hiányoznak. Itt jön azonban az apokaliptikus nyelv segítségül. Az álom és a való világ között sokszor az érzelmek közvetítik a kapcsolatot: a való világ egyik érzelme idézi fel az álomképeket és így ezek és a valóság közt az összekötő kapcsot az érzelmvilág képezi. Az apokaliptikus képek ugyanúgy keletkeznek, mint az álomképek: a látnokot bizonyos érzelmek lepik meg, amikor az angyalvilágban jár és tájékozódik; ezek az érzelmek földi, emberi képeket juttatnak a látnok

eszébe, melyek ugyanazt az érzelmet keltik fel és ezek a földi fogalmak a mennyei fogalmak hordozóivá lesznek. A gonosz szellemvilág vadsága földi fenevadak alakjában nyer kifejeződést. Az örökkévalóság öreg tiszteletre méltó férfi alakját idézi fel. A nyugalom és jólét egy óriás, hatalmas fa árnyékára és gyümölcseire emlékeztet. Az álmokképek és sokszor az emberi nyelv képei ugyanúgy jönnek létre. Más nyelven nem lehetne közel hozni hozzánk az égi történeteket; de ezek a képek megjelenítik őket. Tudjuk, hogy nem a valót látjuk, hanem csak árnyékukat; de sejtésünk megérzi, hogy a valóság is ott van, és mi annak tárgyai közt járunk! A túlzó, fantasztikus, sokszor groteszk apokaliptikus jelképek egyedül alkalmasak ez érzés előidőzésére.

Dániel helye a kijelentésben

Az elmondottak bár eddig elég világossá tették, hogy semmi okunk sincs arra, hogy Dániel könyvét lenézzük, hogy alacsonyabb kijelentésnek tekintsük vagy éppen hogy feleslegesnek, meghökkentőnek tartsuk. Már ez a gondolat engedetlenség az írás, az Istentől adott kánon iránt, mert Isten bizonyosan nem ok nélkül helyezte e könyvet a bibliai kánonba. Láttuk, hogy a jelképes nyelv nem amellet szól, hogy nincs benne értékes tartalom, hanem éppen amellet, hogy ezt a tartalmat óvni, védeni kellett, mert az szokatlanul nemes, értékes, bár csak keveseknek való. Dániel könyvének jelentőségét Dániel próféta személyének jelentősége magyarázza. Amikor a zsidó népet utolérte a régóta meghirdetett Isteni ítélet és a népet Babilonba fogságba hurcolták, akkor már ott várta őket a fiatal Dániel, akit egy korábbi menettel vittek oda a pogány király emberei. Dániel személye világító oszlop volt a fogság éjjelében, egy következő, Istentől ígért boldog korszak reménységének záloga. Hogy a jelen sötétségből hogyan fog az ígért világosságába átmenni a kiválasztottak népe, arról szólnak Dániel könyvének lapjai. A fogság éjszakájában az, amit Dániel tett és hirdetett; az, amit élt és másoknak sorsul juttatott: Isten jelenlétének csodás bizonyossága volt.

Dániel jövendölései nem titkolják, hogy a jövő pogány borzalmak éjszakáját hozza még magával; de azt is világosan hirdeti, hogy ennek a sötét éjszakának vége lesz, és a hajnal felhasad egyszer. A pogány világhatalomnál van erősebb is, ez az erősebb a jövő uralkodója, egy embernek Fia.

Mindazoknak, akiket a pogány éjszaka elborít és félelemmel igyekszik megtölteni, hajnal hirdetője, tartó erőssége ez a kijelentés! Hogy lehetne tehát azt mondani, hogy ez a könyv másodrangú, mellőzhető?! Ez a téves látás is az éjszaka hatalmasságának csalása az összezavart lelkekben. Dániel kemény eledel, de a legboldogítóbb valóság hirdetése. Boldog, aki olvassa!

„Csia Lajos - feljavított kézírata.”